

*Дєдков М.В.,
Шаповалов Г.І.*

БОРИС ВАСИЛЬОВИЧ ГОРДЄЄВ: ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

29 грудня 2025 року виповнюється 100 років від дня народження Гордєєва Бориса Васильовича, кандидата історичних наук, доцента, упродовж 1981-1993 років завідувача кафедри історії Запорізького машинобудівного інституту (далі – ЗМІ).

Б.В.Гордєєв народився 29 грудня 1925 у селі Куліковщина Халтуринського району Кіровської області РРФСР [1, арк.2]. Батьки займались сільським господарством. У 1928 році сім'я, у якій було шестеро дітей, втратила батька, який помер після важкої хвороби. У 1933 році сім'я вступила до колгоспу, а він став учнем Халтуринської початкової середньої школи, після закінчення якої у 1940 році вступив до Халтуринського сільгосптехнікуму. Навчання у технікумі не закінчив через початок німецько-радянської війни: з другого курсу пішов на курси рахівників, після чого працював рахівником у колгоспі імені Некрасова [1, арк.4].

У січні 1943 року був призваний до лав Радянської армії. Брав участь у боях з німецькими нацистами як розвідник-спостерігач 875-го окремого самохідного полку у складі 4-го Українського фронту. Брав участь у звільненні Угорщини, Польщі, Чехословаччини. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня (1985р.), медалями «За відвагу» (1945р.), «За бойові заслуги» (1945р.), «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945рр.» (1946р.) [1, арк.23в., 3].

У 1950 році був демобілізований з лав Радянської армії та рекомендований на роботу до Закарпатського обкому комсомолу. Спочатку працював інструктором відділу

комсомольських органів, а потім завідувачем відділом з воєнно-фізкультурної роботи серед комсомольців та молоді. З січня 1952 року по вересень 1953 року працював помічником начальника політичного сектору Закарпатського обласного управління сільського господарства по комсомолу. Упродовж вересня 1953 року – вересня 1955 року закінчив Закарпатську обласну дворічну партійну школу, після якої був направлений на роботу завідувачем відділом пропаганди і агітації Якимівського райкому Компартії України Запорізької області [1, арк.2зв.]. У 1957 закінчив Ужгородський державний університет зі спеціальності «Історія» [1, арк.5].

16 січня 1962 року був прийнятий на посаду завідувача кабінетом марксизму-ленізму ЗМІ, де пройшов шлях від завідувача кабінету до доцента, завідувача кафедри історії. У 1975 році після захисту кандидатської дисертації отримав науковий сту-

Борис Васильович Гордєєв

пінь кандидата історичних наук [1, арк.7]. Вчене звання доцента отримав у 1979 році[1, арк.8].

Кафедра під його керівництвом була провідною серед інших кафедр суспільних наук інституту, які згодом були утворені саме на її основі. Тривалий час кафедра була опорною серед таких же кафедр усього Запорізького регіону. Велику увагу Б.В.Гордєєв приділяв зміцненню кадрового потенціалу кафедри: з 1985 до 1992 роки дисертації на здобуття ступеня кандидата історичних наук захистили 7 викладачів кафедри. Викладачі кафедри проводили величезний обсяг громадської роботи як в університеті, так і в місті та області. [2, с.417].

Кафедра проводила велику виховну роботу серед студентської молоді. Ім'я Б.В.Гордєєва нерозривно пов'язано з започаткуванням проведення конкурсів студентських наукових робіт з гуманітарних наук у ЗМІ в середині 1960-х років. Біля витоків цієї справи стояв Гордєєв Б. В., який протягом майже чотирьох десятиліть енергійно працював зі студентами. Керівництво студентськими науковими роботами завжди залишалося важливою складовою частиною діяльності кафедри.

Конкурси проводилися раз на два роки. Вони охоплювали студентів закладів вищої освіти усього СРСР. Перший конкурс відбувся в 1966-1967 роках та складався з трьох турів – обласного, республіканського і всесоюзного. За такою ж схемою проходили і усі наступні конкурси. Вже у 1-му конкурсі 18 студентів ЗМІ стали переможцями обласного туру, 12 – республіканського, 6 – всесоюзного. За час проведення всесоюзних конкурсів студентських наукових робіт із суспільних наук і молодіжного руху (їх відбулося дванадцять) з 1966 по 1988 роки 2338 студентів ЗМІ стали переможцями обласного туру конкурсу, 776 – республіканського, 127 – всесоюзного [3, с.74].

Студенти, з якими наполегливо працював Б.В.Гордєєв, регулярно виступали на різних науково-практичних конференціях, брали участь і перемогали в різних конкурсах – обласних, республіканських, всесоюзних, у тому числі й на здобуття обласної комсомольської премії імені Михайла Андросова, республіканської премії імені Комсомолу України, премії Академії наук України.

Б.В.Гордєєв не тільки сам керував багатьма студентськими науковими роботами, але й проводив копітку роботу з організації конкурсів. Насамперед у ЗМІ, де завдяки його зусиллям розвинувся рух «Кожному студенту – навички дослідника». Від конкурсу до конкурсу збільшувалася кількість студентів – учасників конкурсів студентських наукових робіт із суспільних наук і молодіжного руху. Вже

у 6-му конкурсі, який відбувся в 1975-1976 роках, брали участь усі студенти ЗМІ денної форми навчання, проте студенти вечірньої форми навчання також не залишалися осторонь, хоча їх участь не мала масового характеру. З огляду на масовий характер участі студентів у конкурсах виникла потреба у посібникові, який допоміг би кожному студенту в написанні роботи на конкурс. Такий посібник було підготовлено. Б.В.Гордєєв, який завжди перебував у творчому пошуку, якому було притаманне чітко виражене загострене відчуття нового, актуального, підготував методичні рекомендації «Кожному студенту – навички дослідника». Борис Васильович висвітлив питання вибору теми, складання плану, пошуку і опрацювання джерел, літератури. Посібник містив також практичні поради з методики написання студентської роботи, правил оформлення науково-довідкового апарату роботи. У «машинці» панувала атмосфера серйозного і відповідального ставлення до підготовки наукових робіт студентів на конкурси з проблем суспільних наук.

Жоден викладач університету не виховав стільки лауреатів конкурсів. 150 вихованців Б.В.Гордєєва стали переможцями обласних, всеукраїнських, всесоюзних, міжнародних конкурсів з гуманітарних наук, з них 7 лауреатів іменних премій Міністерства освіти, 3 – лауреати премії Академії наук України [3, с.78].

Учорашні лауреати ставали бізнесменами та народними депутатами, працювали викладачами, керівниками підрозділів університету, різних підприємств та організацій. Школу конкурсів студентських наукових робіт з гуманітарних наук пройшли В.І.Понеділко, П.Б.Баулін, Є.Г.Карташов, А.І.Стрюк, С.Б.Беліков, О.М.Семенченко, В.Ф.Драчов, В.Ф.Безотосний, В.І.Собченко, А.С.Коновальчук, М.В.Дєдков, І.В.Чумаков, Т.В.Чабаненко, В.М.Памиров, Ю.І.Плечун, В.Л.Пазюк, М.В.Волков, К.Г.Панасенко, І.В.Акимов та багато інших [3, с.75].

З 1965 по 1991 рік у ЗМІ під керівництвом Б. В. Гордєєва працював факультет молодого лектора університету громадських професій. Щороку на факультет набирали понад 150 слухачів. Навчались вони 2 роки. За цей період, крім знань з ораторської майстерності, вони набували навичок публічних виступів та уміння спілкуватися з аудиторією. Для цього паралельно з виробничою практикою слухачі факультету проходили громадську практику, під час якої знайомились з роботою громадських організацій, вивчали питання про роль та місце інженера в управлінні виробництвом. За роки існування факультету його закінчили більше 2000 студентів, які оволоділи навичками ораторської майстерності й отримали спеціальні посвідчення. За успіхи в роботі факультету в 1982 році Гордєєв Б. В. був нагороджений дипломом республіканської ради університетів громадських професій та бронзовою медаллю ВДНГ СРСР [4, с.147-148].

Б.В.Гордєєв був засновником і позаштатним директором музею історії ЗМІ. Студентське життя розпочиналось із знайомства першокурсників з історією навчального закладу, його традиціями, викладачами та кращими випускниками. Крім того, при музеї працювала група «Пошук», яка вивчала участь студентів, викладачів та співробітників інституту у Другій світовій війні, її учасники (студенти) провели великий обсяг дослідницької роботи, працювали в архівах, у тому числі Центральному архіві Міністерства оборони СРСР (м. Подольськ Московської області). Також музей був і організаційним і керівним центром проведення конкурсів студентських наукових робіт з гуманітарних наук, де кожної перерви між навчальними заняттями та після них кипіло студентське життя, обговорювалися та готувалися наукові роботи, студенти спілкувалися з Борисом Васильовичем, отримували поради та настанови від свого Наставника та Вчителя [3, с.76].

За трудові досягнення Б.В.Гордєєв був удостоєний нагород – «За досягнуті успіхи у розвитку народного

господарства СРСР» (1972), нагрудний знак МВ та ССО СРСР «За відмінні успіхи у роботі» (1972) та ін. [1, арк.3зв.].

Життя Б.В.Гордєєва обірвалося 01.04.2001 у м. Запоріжжя. Прощання з Борисом Васильовичем відбулося 2 квітня у вестибюлі 4-го корпусу університету. Похований на Правобережному кладовищі м. Запоріжжя.

У Національному університеті «Запорізька політехніка» (раніше – ЗМІ) у пам'ять про Б.В.Гордєєва в головному корпусі створено меморіальну аудиторію імені Бориса Васильовича Гордєєва, відкриття якої відбулося 5 листопада 2004 року [5]. Це предметна аудиторія кафедри українознавства та загальної мовної підготовки, в якій відбуваються лекційні та семінарські заняття студентів.

Життєвий шлях Бориса Гордєєва – від розвідника на фронтах Другої світової війни до визнаного вченого та наставника – це історія невтомної енергії та віри в потенціал молоді. Він не просто викладав історію, він вчив думати, аналізувати та аргументувати власну позицію. Створений ним факультет молодого лектора та рух студентських наукових робіт стали для тисяч випускників «машинки» справжньою школою життя. Борис Васильович залишився в історії університету не лише як мудрий завідувач, а й як Людина-Легенда, чиє ім'я назавжди вписане в генетичний код Національного університету «Запорізька політехніка».

Джерела та література:

1. Архів Національного університету «Запорізька політехніка». Особова справа Гордєєва Бориса Васильовича на 94 аркушах.
2. Запорізький національний технічний університет. Історичний нарис (1900-2010) / [Бічевий О.Ф., Гордєєв Б.В., Дєдков М.В. та ін.]. Запоріжжя: Мотор Січ, 2011. 663с.
3. Дєдков М.В. Наставник і вихователь лауреатів // Ректор за покликанням / редактор М.В.Клименко. Запоріжжя: АА Тандем, 2015. С.74-78.
4. Національний університет «Запорізька політехніка» – 120: Історично-презентаційне видання. Голова редакційної колегії С.Б.Бєліков. К.: ТОВ «Логос Київ», 2021. 264с.
5. Архів Дєдкова М.В. Відомості про відкриття меморіальної аудиторії імені Б.В.Гордєєва.

Summary

The article is dedicated to the 100th anniversary of the birth of Borys Vasyliovych Hordieiev (1925–2001), Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, and long-time Head of the History Department at the Zaporizhzhia Machine-Building Institute. The author highlights his military service during World War II, stages of professional growth, and significant contributions to the development of higher education in Zaporizhzhia. Particular attention is paid to B. V. Hordieiev's role as the founder of the student research movement, head of the Faculty of Young Lecturers, and creator of the institute's history museum. The figure of the scientist is presented as a model of mentorship and high professionalism.